

Gorka daňylyp galanlar

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gorka daňylyp galanlar GORKA DAŇYLYP GALANLAR

Argentinada Hawýer Mileýiň, Gollandiýada Gert Wildersiň ýa-da Italiýada Jorja Meloniniň üstün çykmagy...

Sosial-demokratiýanyň galasy Şwesiýada-da Ýimmi Okessonýň başlyklyk edýän partiýasynyň daşyndan häkimiýetiň «şärikdeşi» bolmagy...

Häzir Sosial-demokratlaryň, Ýaşyllaryň Germaniýada bile ses gazarmagynyň sebäbi «faşistler häkimiýet başyna geläýmesin» gorkusy! Fransiyada-da şuňa meňzeş ýagday bar. Uzatmaýyn...

Günbatarda saýlawçylar «ekstremistik» hasaplanýan faşistik partiýalara tarap nämütin gyşarýar? Aýdylyşyndan, migrant garşıdaşlygy bu partiýalaryň ulalmagyna sebäp bolýar.

Adamlara garyplasmaklaryna sebäp hökmünde diñe migrantlar görkezilýär! Günbatar taryhynda öñ gabat gelinmedik derejede «kimlik çaknyşygy» bar. Eýse munuň düýp sebäbi näme?

Näme diýjek bolýanymy iki ykdysatçynyň üstünden aýtmaga synanyaýyn:

* * *

Amerikan ykdysatçysy professor Jon Kennet Gelbreýt (1908 – 2006)...

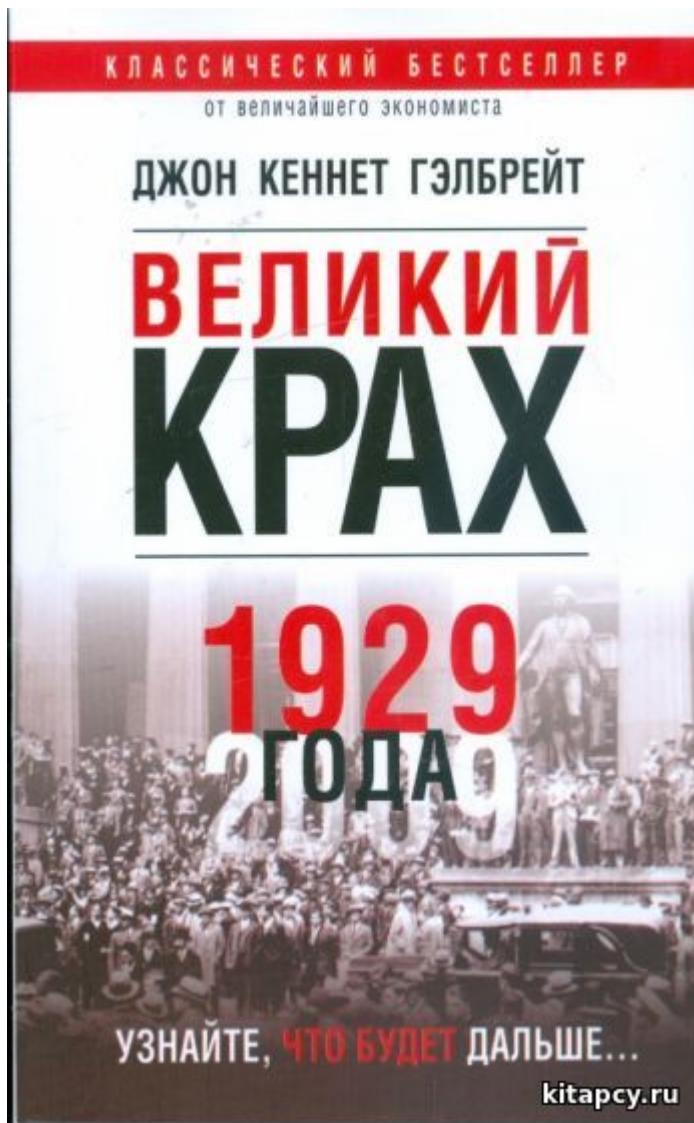
Garward, Princeton uniwersitetlerinde mugallymçylyk etdi.

Goragçy, köpçülikleýin ykdysadyýeti öñe sürüyän keýnesýen akymyndandy.

ABŞ-nyň prezidentleri Franklin Delano Ruzweltiň, Garri Trumeniň, Jon Fisjerald Kennediniň, Lindon Jonsonyň döwürlerinde işledi. Kennediniň döwrünee Hindistanda ilçe bolup işledi. Jemgyýetçilik işlerinde işledi.

«Amerikan kapitalizmi» (1952), «Uly çöküşlik» (1955), «Gurplı jemgyýet» (1958), «Täze senagat döwleti» (1967) ýaly kitaplary hemiše iň köp satylan kitaplaryň sanawyna girdi.

ABŞ-nyň Ykdysady bileleşiginiň (AEA) bolup işläp ýörkä 1973-nji ýylda Hytaýa gitdi. Bu ýurduň juda täsirli kollektiw ykdysady sistema gurandygyny ýazdy.

«Tradision pähimlilik» adalgasyny populýarlaşdyran Gelbreýt 1929-nju ýylyň krizisinde bolşy ýaly spekulýatiw oýunlar - «ballonjyklar» bilen bazaryň dolandyrylmagyna garşıy çykdy. Şonuň üçinem 2004-nji ýylda soňky kitabı ne neoliberalizmiň tankydy bolan «Günäsiz aldawçylygyň ykdysadyýeti» boldy. Şereketleriň «bazar» ady bilen bigünälik döredýändigine aldanmaly däldigini nygtady...

1966-nju ýyldan bări «BBC» ýaly birnäçe teleradio edaralarynda gepleşik alyp bardy.

Gelbreýtiň ýyldyzy ýetmişinji ýyllaryň ahyrynda öcmäge başlady. Metbugata çykarylman, kitaplary seýrekläp başlady. Käbir ykdysatçylar onuň argumentlerini esassyz hasaplady. Jemgyýetçilik işlerinde iş berilmedi. Oňa garşıy indi «teflon pygamberi» ýaly ýaňsylaýy sözler aýdylýardy. «Birileri» ony gyrapklatmak üçin elinden gelenini edýärdi...

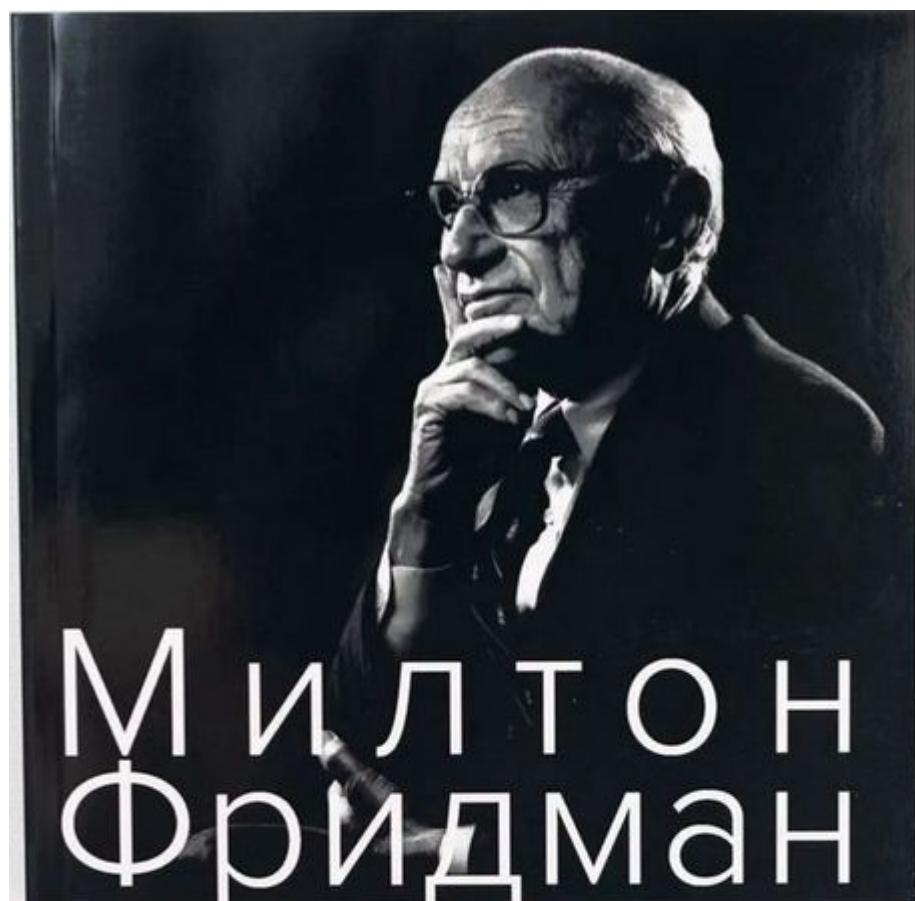
* * *

Nobel baýragynyň eýesi neoliberal Milton Fridman şol «birileriniň» başyny çekdi. Jon Keýnese kakdyryp, Gelbreýtiň köpçülikleyín ykdysadyýetine «XIX asyryň iňlis keseli» diýip at berdi.

Şeýdibem, Gelbreýtiň «aldawçylyk» diýen «bazar erkinligi» ABŞ-dan dünýä ýaýylmaga başlady. Ýeke mysal bereýin: «BBC», «CBC», «KCET», «OECA» 1977-nji ýylda Gelbreýte bilelikde gepleşik alyp bardyrdu: «Nämälimlik eýýamy». Gelbreýt bazar sistemasynyň ykdysadyýetdäki üstünligini belli

bir derejede kabul edýänem bolsa, munuň durnuksyzlyk, pes önümçilik, sosial deñsizlik getirjegini aýtdy. Bu ýalňyşlyklary düzetmek üçin edara-kärhanalary döwlet eýeçiligine geçirilmek ýaly hökümet derejesinde iş geçirilmelidigini öñe sürdi...

Ine... Muňa garşıy «PBS» teleýaýlymy Fridmana (onuň «Kapitalizm we azatlyk» kitabyna salgylanyp) on bölümlik «Saýlap alma azatlygy» atly gepleşik taýýarlatdy.

kitapey.ru

Bu gepleşik simwollaşdy – Türkiye ýaly ýurtlarda segseninji

ýyllardan başlap Fridmanyň neoliberalizminiň tarapyny tutýanlar efire çykaryldy, redaksiýalara işe alyndy. Hamana, döwlet eýeçiliği azatlygyň, ýagny erkin bazaryň ganym duşmanydy! Pula baýrynyan bazar «hudaýdy» we eldegrilmesizdi. Näçe ýurtda bazar üçin konstitsuion üýtgeşmeler geçirildi.

Şu güne dolanyp geler bolsam...

Düýn Fridmana gol-ganat gerip arka duran ykdysatçylara çenli indi neoliberalizmiň ýurtlara, jemgyýetlere, adamlara edýän weýran edijilikli täsirini tankyt edýär. Göç meselesi bularyň diňe biri. Köpçülikleýin gatlaklar we şuňa meňzeş gorky bilen boýun egdirilýär...

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 24.11.2023 ý. Publisistika